

מי תקן את התפלה

מובא בתלמוד [ברכות כו, ב] שאבות העולם תקנו את התפלה, ומבארת הגמרא שאברהם תקן תפלת שחרית, יצחק תקן תפלת מנחה ויעקב תקן תפלת ערבית. ר' יהושע בן לוי אומר: תפלות כנגד תמידין תקנום כלומר שתפלת שחרית כנגד תמיד של שחר, תפלת מנחה כנגד תמיד של בין הערביים, ותפלת ערבית כנגד הקרבת אברים ופדרים שקרבים כל הלילה. ומסקנת הגמרא שגם לפי דעתו של ר' יוסי בר חנינא תפילות אבות תקנום וחכמים הסמיכו את התפילות לקרבנות.

ודורשי רשומות מצאו רמז לכך בשמותיהם של האבות וסדר התפלות שנתקן כנגד כל אחד מהם: אות שניה של אברהם היא ב' דהיינו תפלת בקר, אות שנייה של יצחק היא צ' דהיינו תפלת צהרים, ואות שניה של יעקב היא ע' דהיינו תפלת ערבית.

ופי יגיד תהלתך

והנה מימות משה רבנו עד ימות אנשי כנסת הגדולה, לא היתה בישראל תפלה מסודרת בנוסח שווה לכולם, אלא כל אחד ואחד היה עושה מליצה ומתפלל לעצמו כפי ידיעתו וחכמתו וצחות לשונו.

ואחר כך שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה שבכללותם היו נביאים ובעלי רוח הקדש, את סדר התפילות, ממילא בנקל הוא לאיש ישראל להתפלל תפילתו כמו שמסודר לפניו בתוך הסידור.

בעמדו להתפלל, יתן דעתו לפני מי הוא ניצב ועם מי הוא מדבר ויחשוב על מה שמוציא מפיו, וצריך להזהר מאד שלא לדלג אותיות וכל שכן קטעים מהתפלה, כי בזה הוא מקלקל תפלתו ופוגם בעולמות העליונים ומקצץ בנטיעות. כמו כן יראה לנכון להתפלל לאט ומתוך סידור, על מנת שלא יטעה בתפלה.

ואל יאמר ומה בכך אם טעיתי או חיסרתי קטע מן התפלה, סוף כל סוף הטעות קטנה כל כך ואינה נרגשת כלל ואין כל משמעות לכך. אל יאמר כך, לפי שלכל אות ואות יש בה סודות עליונים ואף עושה רושם בעולמות העליונים כנ"ל.

ופי יגיד תהלתך

והמשל בזה, לראובן שחפץ לשוחח בטלפון עם שמעון חברו המתגורר בירושלים, ובמקום לחייג את הקידומת 02 השייכת לאזור ירושלים, חייג את הספרות 03 השייכים לאזור תל אביב, הרי שעל ידי טעות קטנה, מגיע הוא למקום אחר. כן הוא לגבי התפלה, על ידי טעות קטנה, מגיעה התפלה ליעד אחר. ואם כן בתחבולות תעשה מלחמה, ללחום עם יצרו שלא יקלקל תפילתו. וישתדל להתפלל את כל התפלה בלי לדלג ובלי להחסיר קטעים מן התפלה. ומטעם זה צריך להתפלל לאט, על מנת שלא ידלג כלל ואז תקובל תפילתו ברצון.

תפלה במקום קרבן

מובא במסכת אבות [א, ב] על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ועבודה – היינו עבודת הקרבנות. וכשהיה בית המקדש קיים והיו קרבנות ישראל קרבים כהלכתן על גבי המזבח, היו נמחלים להם

ופי יגיד תהלתך

עוונותיהם. דאחר חורבן ביהמ"ק, התפילות הם במקום הקרבנות ועי"ז נמחלים העוונות.

ואם כן צריך לכוין בתפלה, שכן מצינו שהכוונה מעכבת בקרבן, והמשל בזה לקרבן שהאדם מקריב משום שנדר נדר או רצה להביאו כנדבה, מותר לאכול את בשרו ביום הקרבנות ולמחרתו, כמו שנאמר (ויקרא ז טז-יז) "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו, ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, והנותר ממנו יאכל. והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף". אבל אם חשב המקריב בשעת הקרבה לאכול ממנו ביום השלישי או לאחריו, נפגל הקרבן ופסול. שנאמר (שם, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא ייחשב לו פיגול יהיה".

כלומר מכיון שלא היתה למקריב כוונה מתאימה בשעת ההקרבה, נפסל קרבנו, ומוצאים אנו אפוא שהקרבן תלוי בכוונת הלב, ועתה מיום שחרב בית המקדש ואין לנו לא זבח ולא קרבן, והתפלה במקום קרבן, לפיכך כשם שהקרבן נפסל במחשבה ופיגול הוא ולא ירצה, כן התפלה נפסלת במחשבת חוץ.

מעלת התפלה

אמרו רבותינו ז"ל (ברכות לב, ב) אמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבנו, אף על פי כן לא נענה אלא בתפלה, שנאמר (דברים ג, כו) "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" וסמך ליה "עלה ראש הפסגה וגו'". ואמר ר' אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות, שנאמר (ישעיה א, יא) "למה לי רוב זבחיכם יאמר ה'", וכתוב בתריה (שם פסוק טו) "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם". כמו כן גדולה תפלה שהקישוה הכתוב לקטורת שנאמר (תהלים קמא, ב) "תכון תפילתי קטורת לפניך".

זאת ועוד גדולה תפלה שכל העולם עומד עליה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (אבות א, ב) על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ועבודה – היינו התפלה וכמאמר רבותינו ז"ל (תענית ב, א) "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג) איזו היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר זו תפלה. כמו כן עבודה היינו עבודת הקרבנות בבית

ופי יגיד תהלתך

המקדש, ובזמן הזה שאין לנו בית מקדש ולא קרבן, התפלה היא במקום קרבן שנאמר (הושע יד, ג) "ונשלמה פרים שפתינו".

הרי מבואר כי מעלת התפלה גדולה, ולכן צריך לאמץ אל לבו את התפלה ולהתפלל לה' על כל דבר, כקטון כגדול יהיה בעיניו, וגם אם רואה שלא נענה בתפילתו, ימשיך להתפלל, לפי שכל תפלה עושה רושם למעלה ולבסוף נכרת השפעתה אם לא בו אז בבניו אחריו. וכן אם רואה שלא נענה, בכל זאת ימשיך להתפלל עד שיזכה לישועת ה', לפי שפעמים יש זכות ונענה מיד ופעמים שאינו נענה בתפילתו מיד ורק לאחר זמן.

ובספר השתפכות הנפש (עמ' סד) כתב אפילו אם עוברים ימים ושנים הרבה, ונדמה לו שלא פעל עדיין כלום, אף על פי כן אל יפול מזה כלל, כי באמת בודאי הדבורים עושים רושם על דרך משל כמו המים היורדים על האבן, אף על פי שנדמה שאין למים כח כנגד האבן הקשה, אעפ"כ ברבות הימים והשנים, ינקוב את לבו הקשה כמו האבן על ידי שיחותיו ודיבוריו. והבעל שם טוב פירש על הפסוק (שמות

ופי יגיד תהלתך

ב, כג) "ויואנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה", שאותם הצעקות והתפילות היו עומדות וצועקות שנים, וכשהגיע עת רצון הרי פעלו פעולתם.

וכן מצינו במשה רבנו שהתפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות כמנין ואתחנן, וכל בקשתו לא היתה אלא על ענין אחד להכנס לארץ, ואף על פי כן לא התייאש ולא הפסיק מלהפציר ולהתחנן לה' עד שהקב"ה כביכול הוכרח לעצור את תפילתו ואמר לו (דברים ג, כו) "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה". וכתב בספר השתפכות הנפש (עמ' ו') שאם היה מתפלל עוד תפלה אחת, היה נענה. הרי לנו שאין להתייאש מן התפלה וצריך לחזור ולהתפלל ולהתחנן לה' עד שיזכה ויענה בתפילתו.

וכן צריך שיפרט כל בקשותיו כבן המבקש מאביו. וישים מבטו בתפילתו שיזכה לחכמה בינה ודעת בתורה, וללמוד תורה ושיזכה לבנים יראי ה' עוסקים בתורה. וכשמתפלל בתחנונים זוכה יותר שתתקבל תפילתו, וכמאמרם ז"ל (ברכות כח, ב) רבי אליעזר אומר, העושה תפילתו קבע, אין

ופי יגיד תהלתך

תפילתו תחנונים, והוינן בה בגמ' שם (כט, ב) מאי קבע, רבנן אמרי: כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים.

ולכן צריך כל אחד להשתמש במידה זו תדיר, ולהתפלל לפני ה' יתברך ולבקש מאתו שישפיע לו מטובו וחסדו הגדול, ויבטל מעליו כל גזירות קשות ופורעניות המתרגשות לבוא לעולם, וכמו כן לשאול ממנו ולהתחנן ולהפציר בעד כל דבר ובפרט על דברים רוחניים, וידבר עמו כבן המבקש דבר מה מאביו וכעבד מאדונו, והעיקר תחנונים ידבר רש, לשאול מאת ה' כל צרכיו, ובעזרת ה' יענה בתפלתו כשם שנענו אבותינו בתפלתם.

ועתה בדורות הללו אשר כל איש חושב ללא הרף על יגיעת פרנסתו, ואינו שת לבו להחיש מפלט ממחשבותיו ומבלבולי טרדותיו העצומים בהבלי זה העולם השפל. ובודאי חייב כל אחד לשית עצות בנפשו ולבקש תחבולות מלחמת מצוה להמלט מבלבולי המחשבות אשר לא טהורים, שתחונן דעתו עליו לעבודת התפלה כראוי, כי עבודת התפילה בזמן הזה היא במקום הקרבן שהיה תלוי כולו במחשבתו של הכהן,

ופי יגיד תהלתך

שבמחשבתו היה יכול לפסלו, ועל ידי קדושת המחשבה היה מתעלה לריח ניחוח לפני ה' יתברך.

ובמדרש (תנחומא כי תבוא א) הזהיר הקב"ה את ישראל ואמר להם בשעה שאתם מתפללים לפני, לא יהיה לכם שתי לבבות, אחד לפני הקב"ה ואחד לדברים אחרים. וכבר אמרו רבותינו ז"ל תפלה בלא כוונה הרי היא כגוף בלא נשמה. ובשוי"ע (או"ח צח, א) כתב: המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו, ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, ק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות וכו' עיי"ש. וכן ציוה המגיד למרן הבית יוסף (אזהרה ב' בתחילת הספר): לזוהר מלחשוב בשעת תפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצוות כי אם בתיבות התפלה עצמם.

לא להסיח דעתו

מהתפילה

רבי בן ציון אבא שאול ראש ישיבת פורת יוסף מסביר (בספר חכמה ומוסר) את מה שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות א', ב') תפילה צריכה כוונה, וז"ל אדם שעומד בתפילה לפני בורא עולם וחושב על דברים אחרים, דומה זה לאנשי עיר אחת שסידרו וערכו את עירם ברוב פאר והדר לקראת בואו של המלך אליהם, ומינו אדם שבבוא המלך יעמוד הממונה לפניו וישבחו וינשאו, וכך הי' וכשהגיע המלך פתח הממונה ואמר אדוני המלך אתה רם ונישא וכו', ובאמצע דבריו קרא לחבירו וביקש ממנו שיקנה לו דבר מסויים, אח"כ המשיך לשבח את המלך, ושוב פנה לחבירו בשאלה על עסקיו, הרי בודאי שיש בזה בזיון גדול.

ואם אדם יתבונן שהוא עושה כך, עומד לפני הקב"ה מתחיל את התפילה, פתאום חושב איך לסדר ענין פלוני, ממשיך את התפילה, ושוב חושב על דבר אחר, ואפילו לחשוב על דברי

תורה בתוך התפילה זה לא טוב, כי תורה לחוד ותפילה לחוד, והמערב זה בזה הרי מזלזל. יצייר האדם לעצמו שכיבדוהו לדבר במסיבה דברי תורה, ובאמצע דבריו שואל הוא את האחרים האם יש מספיק אוכל לכולם... הלא יהא לבוז, ואם בפני בשר ודם כך, בפני הקב"ה על אחת כמה וכמה.

כוונת הלב בתפילה

יסוד התפילה בתחנונים

כתב האבודרהם בשם הרמב"ם במורה נבוכים בענין כוונת הלב בתפלה, אם תתפלל בתנועת שפתיך ואתה מיסב אל הקיר ומחשב במקחך אל תחשוב שהתפללת, אבל תהי' אז קרוב למי שנאמר בהם (ירמיה יב ב') "קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם". ופירש הראב"ד ועבדתם את ה' אלהיכם לשון עבודה הוא להסיר המחשבה הטרודה בעסקי העולם ולהביאה בשעבוד הכוונה. ותמצא כי תפלה בגמטריא בכוונת הלב, וגם גמטריא עבודת לב, וכל הרוצה

שתשמע תפלתו יכוין בתפלתו להתחנן לפני יוצרו שכן במשה
כתיב (דברים ג כג) ואתחנן אל ה', ותמצא כי ואתחנן
בגימטריי תפלה לומר שאין תפלה אלא בתחינה.

תפילה ללא כוונה כגוף ללא נשמה

במכתב שכתב הגרש"ז אוירבעאך זצוק"ל בשנת תשל"א
לספר פרדס התפילה ז"ל התפילה לה' היא עבודה שבלב
ומעלתה גדולה ונשגבה עד מאוד, אך אף שגלוי וידוע לכל
שגנאי גדול הוא לעמוד ולבקש מאת ה' רק בפיו ולבו בל עמו
ותפלתו היא כגוף ללא נשמה, עם כל זאת אצל רבים
מהמתפללים התפלה היא לדאבון לבנו כמצות אנשים
מלומדה, גם ידוע שלצערנו הגדול ירדה חולשה גדולה לעולם
וצריכים תמיד להתאמץ מאד ולחפש עצות ותחבולות איך

ופי יגיד תהלתך

לבטל ולהסיר מחשבות זרות המפריעין את האדם מלכוון
בתפלתו גם את פירוש הדברים עכ"ד.
פעם בא אחד לפני רבי שלמה זלמן אוירבעאך זיע"א וביקש
שיעתיר בתפילה עבור אדם שנפל למשכב: אמר לו הגרש"ז
דע לך, אזכיר שמו בתפילה רק פעם אחת! ליותר מכך אין
בי כח!...

עצה מהגר"מ פיינשטיין לכוונת התפילה

בספר עבודת התפלה מספר שזכה לשאול את רבי משה
פיינשטיין זצוק"ל עצה לכוונה בתפילה ואמר:
ג' דברים: להתפלל מתוך סידור, להסיר כל מחשבות רעות
קודם התפילה, להתבונן בדבר חדש שראה בבריאה.
והביא שם מהגה"צ רבי שלמה ברוועדה זצוק"ל עצה לכוונת
התפילה שכל פעם שאומר אתה ירגיש שמדבר עם הקב"ה.

ופי יגיד תהלתך

והמכוין בתפילתו בכל הכוונות הידועות לו, הרי אינו מכוין רק בכוונות הידועות, אבל כשאומר התיבה בהתקשרות גדול, נכלל בכל תיבה כל הכוונות מעצמן ומאליהם, שכל אות ואות היא עולם, וכשאומר התיבה בהתקשרות גדול, בודאי מעורר אותן העולמות העליונים ועושה פעולות גדולות בזה, לכן יראה האדם להתפלל בהתקשרות גדולה ובודאי יעשה פעולות גדולות בעולמות העליונים. כי כל אות ואות מעורר למעלה. (דרך חסידים תפלה אות נ"ז).

לכתחילה ישתדל לכוין בכל הברכות כולם, ואם אינו יכול לכוין את לבו בכל ברכות התפילה, יכוין במקצתה ובפרט בברכת אבות וכמובא בתלמוד (ברכות לד, ב) תניא המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן, ואם אינו יכול לכוין בכולן, יכוין את לבו באחת. ואיזו מהם, אמר רב ספרא משום חד דבי רבי, באבות.

ואם אינו יכול לכוין בשום דבר ממנה, יעזבנה עד שיפנה מחשבתו. ומכל מקום אם לא כיון בברכה ראשונה, אל יניח את התפילה וישתדל לכוין בברכה השניה, כי אף על פי שנצחו היצר ולא הניחו לכוין בברכה השניה, לא יתן ביד היצר לנצחו שוב.

ופי יגיד תהלתך

והחפץ חיים (הקדמה לשער הזכירה) כתב: "שמעתי בשם גאון אחד ששאל אותו אדם, אם לא כיון ברוב התפלה והוא עומד בסוף התפלה, באיזה אופן יעורר את נפשו להתחיל לכיון, והשיב לו משל למה הדבר דומה, לתינוקת אחת שעמדה על השוק עם סל גדול של ירקות למכור, ופגע בה גנב אחד והתחיל לחטוף מהסל, נבהלה ולא ידעה שום עצה מה לעשות. פקח אחד עמד שם למרחוק, אמר לה, על מה תעמודי, על מה תמתני עד שיחטוף כולו, הנה הוא חוטף וגם את חטפי, וכל מה שיעלה בידך יהי שלך. כן הדבר ממש בענין התפלה, הנה היצר מתגבר על האדם ומפיל עליו עצלות ומחשבות זרות עד שעל ידי זה אינו מכוין בכמה וכמה ברכות מהתפלה, גם אתה חטוף וזרז את עצמך בכל כרחך לכיון בברכות אשר הם עדיין לפניך. עכ"ל.

והעצה למי שעדיין לא הורגל בענין הכוונה, תחילה יכוין פשט המילים בברכות ראשונות, וכן יעשה ימים רבים עד אשר יהיה לו נקל לכיון, ויוסיף לכיון בעוד מעט מן הברכות, וכך ינהג ימים רבים, וכן הלאה עד אשר ירגיל עצמו לכיון בכל התפלה.

כחה של תפלה

אמרו רבותינו ז"ל [ר"ה טז, א] יפה צעקה לאדם, בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. ותפילת האדם על עצמו מועילה מאד, ואמרו במדרש [בראשית רבה פרשה נג, יד] יפה תפלת החולה לעצמו יותר מכל. וכל המשתמש בכח התפלה, אין לו צרים, כמבואר בתלמוד [סנהדרין מד, ב] ריש לקיש אמר כל המאמץ עצמו בתפלה מלמטה, אין לו צרים [משטינים] מלמעלה. רבי יוחנן אמר לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כחו ואל יהו לו צרים מלמעלה.

זאת ועוד שעל ידי התפלה יכול לשנות את הטבע ולהפכו מרעה לטובה ולהנצל מן הסכנה ולבטל מעליו כל מיני גזירות קשות. וכן מצינו ביצחק אבינו ורבקה עליהם השלום, שלא היה להם ילדים ובעבור תפילתם שינו את הטבע וזכו לפרי בטן, וכמו שנאמר [בראשית כה, כא] "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו".

ופי יגיד תהלתך

וכן מצינו באברהם אבינו שהיה זקן ולא היו לו ילדים, ושרה לא היה לה רחם וכמאמר הכתוב [בראשית יא, ל] "ותהי שרי עקרה אין לה ולד", ואמרו רבותינו [יבמות סד, ב] וכי מאחר שנאמר שהיא עקרה הרי ודאי אין לה ולד, אלא מאי אין לה ולד, שלא היה לה בית ולד והוא הרחם שבו נוצר הולד. ומצד הטבע והרפואה אי אפשר שיהיה לה ילדים ואף על פי כן כתוב [בראשית כא, א] "וה' פקד את שרה", וזאת בעבור תפילותיהם. וכן נהגו חכמי התלמוד [תענית פרק ב' ופרק ג'] שעל כל צרה שלא תבוא היו מתפללים ומבקשים לביטול הגזירה, הן על מלחמה, והן על גשמים ומחלות ועל כל כיוצא בו, שלא תבוא ולא תקום הצרה.

והנה מה טוב ומה נעים שיתפלל לה' וישאל ממנו כל צרכיו אף על בני, חיי, ומזוני, ואף על פי שחכמי התלמוד אמרו [מו"ק כח, א] חיי בני ומזוני, לא בזכותא תליא מלתא, אלא במזלא תליא מלתא. מכל מקום על ידי תפלה, יכול לשנות הכל לטובה.

ומעשה שארע בשנת הת"ר, שהעלילו עלילת דם על יהודי דמשק, והמושל הרשע אסר באזיקים את הגאון ר' יעקב

ופי יגיד תהלתך

ענתבי רבה של דמשק, ועינו אותו ביסורין קשים ומרים, ואף איים עליו וציוה לחיילים שלו שישלפו את חרבותם ויתנו אותם על צוארו, וכן עשו, אבל הרגיש הרב ששמו עליו את חרבותם מצד השני,

ואז עלה בדעתו מאמר חז"ל, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע מן הרחמים, כלומר, לא מבעיא אם נתנו עליו את החרב מצד השני כמו עכשיו, שלא ימנע עצמו מן הרחמים, אלא אפילו נתנו עליו את החרב מצד שהיא חדה, כמו המעשה של יהושפט המובא בספר מלכים [א-פרק כב] ובילקוט [שם על פסוק לב] ויזעק יהושפט וה' עזרו [דברי הימים-ב יח, לא], מלמד שלא היה חסר כי אם התזת הראש, כלומר שהחרב היתה כבר מונחת על צוארו, גם כן לא ימנע עצמו מן הרחמים.

כל גאולת מצרים וקריעת ים סוף בא בזכות תפילתם

בגאולת מצרים אע"פ שנשלם הזמן מפרש הרמב"ן שלא היו ראויים להיגאל אבל בצעקתם קבל תפלתם ברחמיו, וא"כ כל כח גאולת מצרים מבואר שהי' בכח תפילתם, וכ"כ הספורנו "ותפלת קצתם שהתפללו מצדיקי הדור כאמרו ונצעק אל ה' וישמע קולנו", במדרש מבואר למה עשה הקב"ה שהגיעו בני ישראל לים ושוב עמדו בצרה גדולה, באותה שעה אמר הקב"ה הייתי מבקש לשמוע קולכם שנא' "יונתי בחגוי הסלע" השמעני קול אינו אומר אלא "השמעני את קולך" אותו הקול שכבר שמעתי במצרים לכך כתב השמעני את קולך".

תפילה מבטלת גזירות רעות

חזקיהו המלך הוסיף לו הקב"ה חמש עשרה שנה בכח התפילה, שנאמר: שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך, הנני יוסיף על ימך חמש עשרה שנה. ומלת יוסיף לאות שהי' זמנו קצוב ונגזר עליו והועילה לו תפילתו לבטל הנגזר.

ואפילו מה שגזר עליו ה' יתברך אפשר לו לבטל בכח התפילה, שכן אמר לו חזקיה לישעי' בן אמוץ. כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: "הן יקטלני לו איחל". מסביר רבנו בחיי למדנו כאן שהתפלה גדולה למעלה מן הנבואה. כלומר מן המקום שמשם תוצאות הנבואה לנביאים, וא"כ הכח של התפילה מבטל מה שנגזר בנבואה עכ"ד.

מעלת הציבור

מובא בזוהר [בראשית דף תצ"ה] הא דכתיב [תהלים קב, יח] פנה אל תפלת הערער ולא כתיב שמע, מהו פנה, אלא שיש הפרש בין תפלת יחיד לתפלת רבים, כשרבים מתפללים נכנסת התפלה לפני הקב"ה ואינו מדקדק לפנות ולדקדק במעשיהם וכוונתם ומחשבתם אלא מקבל מיד תפלתם. אבל יחיד, פונה הקב"ה ומדקדק אם כוון לבו ואם הוא צדיק. לכן לעולם יתפלל עם הציבור, וזהו שסיים הפסוק ולא בזה את תפלתם אע"ג שיש קצת מן הצבור שהיה ראוי לבזות את תפלתן מכח מעשיהם הרעים מכל מקום לא בזה את תפלתם. ע"כ.

אפילו אם יש בציבור

חוטאים הקב"ה שומע

תפילת ציבור

כתב הרמב"ם [פ"ח מהלכות תפלה ה"א] תפלת הציבור נשמעת תמיד. ואפי' היו בהם חוטאים – אין הקב"ה מואס בתפילתם של רבים. לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור, ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת, שאין תפילתו נשמעת בכל עת, אלא בבית הכנסת.

בספר "אור לציון" (חכמה ומוסר עבודת ה') כתב וז"ל, צריך לקבל על עצמנו בלי נדר שלא נפסיד תפילה במנין אפי' פעם בשנה, וגם שנמצאים בנסיעה וכדו' שאין בכל מקום מנינים מסודרים, צריך להשתדל לא לאבד תפילה בציבור. וגם במקרים שקשה למצוא תפילה בציבור, כגון שיש מנין רק במקום מרוחק וגם ההליכה כרוכה בקשיים, אדם עושה

ופי יגיד תהלתך

פלפול אם הוא חייב או לא, צריכים לדעת שפלפול זה דבר אחד ומעשה זה דבר אחר, ח"ו לאבד תפילה בציבור, ולזה דרושה זריזות בעבודת השי"ת.

יסודות התפילה בציבור

ר' פנחס בשם ר' הושעיא, המתפלל בבית הכנסת כאילו מקריב מנחה טהורה, מה טעם: "כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'" (ישעיה סו). רבי אבהו בשם רבי אבהו: "דרשו ה' בהמצאו" (ישעיה נה) איכן הוא מצוי, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות". (ירושלמי פ"ה דברכות).

מעלת התפילה בבית

כנסת

מובא בתלמוד (ברכות ו, א) תניא, אבא בנימין אומר: אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר (מלכים א ח, כח) "לשמוע אל הרנה ואל התפלה", במקום רנה (בבית הכנסת, ששם אומרים שירות ותשבחות בנעימת קול ערב), שם תהא תפלה (לפי שבבית כנסת יש ציבור וצריך להתפלל עם הציבור).

החובה להתפלל במקום

שהציבור מתפללים בו

אמר הרב המאירי בביאורו לברכות בדף ו ע"א: "כל שאדם יכול להתפלל בבית הכנסת – יעשה, מפני ששם כונת הלב מצויה. כלל גדול אמרו: תפילת הציבור חביבה, וכל המתפללים בעשרה בבית הכנסת – שכינה עמהם".

ופי יגיד תהלתך

רבות אמרו חז"ל וכתבו הפוסקים על החיוב להתפלל את כל תפילות היום בתוך "מקדשי מעט", הלא הם בתי כנסיות ובתי מדרשות. התפילה במקום קביעות תפילת הרבים, ששכינה מצויה בו, שונה בתכלית מן התפילה במקום שאינו מקודש לתפילה, אף שמתפללים בו כעת במנין. אף שחובת התפילה בציבור וחובת התפילה בבית הכנסת קשורות זו בזו, מ"מ פסק המחבר בשו"ע סי' צ סעיף ט: "וכן אם נאנס וכו' והוא מתפלל ביחיד, אעפ"כ יתפלל בבית הכנסת".

ובשלחן ערוך (סי' צ סעי' ט) נכתב: ישתדל אדם להתפלל בבית כנסת עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבא לבית הכנסת, יכוון להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין, מכל מקום יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים. וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור והוא מתפלל ביחיד, אף על פי כן יתפלל בבית כנסת. ע"כ.

ועוד אמרו שם (ברכות ח, א) אמר ריש לקיש: כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל, נקרא שכן רע

ופי יגיד תהלתך

(כביכול של הקדוש ברוך הוא), ומי שיש לו בית הכנסת בסביבת מגוריו ובכל זאת אינו נכנס לשם, אין לך חוצפה ועזות גדולה מזו, פשוט לגור ליד ארמון המלך כאשר כל שערי הארמון פתוחים והמלך מזמין וקורא אותו ליכנס פנימה, והוא עומד במרדו ומעיף מבט אל הקודש ואיננו.

וכיון שהשכינה שורה בבית הכנסת ותפילתו מקובלת שם ביותר ולכן אין תפלה נשמעת אלא בבית הכנסת ותפילתו עולה יחד עם תפילת הציבור ואף על פי שאינו מכוין בתפילתו, מכל מקום תפילת ציבור לעולם אינה חוזרת ריקם.

לפיכך צריך להקפיד להתפלל רק בבית הכנסת, וגם אם הוכרח להתפלל ביחיד, יתפלל בבית הכנסת, אמנם אם הוא תלמיד חכם וחושש פן ילמדו ממנו, רשאי להתפלל בביתו.

חזרת הש"ץ.

הרב פינקוס בספר שערים בתפילה מבאר, ידוע מכתבי האר"י ז"ל דענין חזרת הש"ץ יש בה מעלה עצומה על תפילת הלחש, ויש הבדל בין שני חלקי תפילה אלו מדרגות בלי שיעור וערך, ועל זה רמזו חז"ל בברכות (ל"ב א') התפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, ומפרש הגר"א דהיינו חזרת הש"ץ, שבה תלויה עניית התפילה.

ועל זה נאמר הן א-ל כביר לא ימאס, ודרשו חז"ל (שם ח' א') אין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, שחזרת הש"ץ במהותה היא תפילה של ציבור.

כוחה של חזרת הש"ץ

רמז לכל זה הוא מה שתפילת עמידה חובה שתהא בלחש, וחזרת הש"ץ בקול רם. שתפילת הלחש לרוב יוקרתה היא כאדם המחביא יהלום יקר שלא יחטפוהו ליסטים ממנו, משא"כ חזרת הש"ץ, דרגתה היא כ"כ עליונה שאין מגע לליסטים וכוחות הרעים כלל, שכבר עומד הוא בדביקות

ופי יגיד תהלתך

כ"כ להמלך, עד שאין כאן יותר שום סכנה מכוחות זרים, ואין כאן שום חשש שיחטפו את התפילות הנוראות ההן.

והנה רבים מאתנו, שלא ידועה להם זאת הידיעה, חזרת הש"ץ היא אצלם לכתחילה זמן המיועד לעיין באיזה ספר או סתם זמן מבוזבז ואפשר שיעברו שבעים שנה מבלי שיכוון בחזרת הש"ץ אפילו פעם אחת, ואפילו אם שומע את הברכות ועונה אמן, זה בלא התרגשות מיוחדת מענין הבקשות והשבחים הנאמרים כאן, וכל זה פשוט מחוסר ידיעה וחוסר חינוך והרגל בפרטי מהלכי התפילה וסגולותיה.

מסירות נפש לתפילה

הסבא מסלבודקא רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, הרבה להתפלל על תלמידיו שיצליחו ברוחניות ויתעלו למדרגות של שלימות. בזקנותו חלה ברגליו והוא חש כאבים גדולים. פעם גילה לאחד התלמידים שהדבר בא לו מרוב עמידתו בתפילה להצלחתם של תלמידים מסויימים. רבי נתן צבי

הוסיף שהוא מגלה לו את הדבר, משום שהוא רואה בו שהוא עתיד להיות משפיע מוסרי ועליו לדעת כיצד לפעול ועד כמה יש להתמסר למטרה זו.

מעלת הצדקה לפני התפלה

הנה מעלת הצדקה גדולה מאד ומאמרים רבים מפוזרים בתלמוד בענין הצדקה, מכל מקום ישנו צורך גדול ליתן צדקה לפני התפלה, כיון שעל ידי הצדקה נעשים לו מלאכים מליצי יושר, וכמובא בתלמוד (ב"ב י, א) תניא, אמר ר' אלעזר ברבי יוסי, כל צדקה וחסד שישראל עושים בעולם הזה, שלום גדול ופרקליטין גדולים (מליצי יושר של מלאכי השרת) בין ישראל לאביהם שבשמים, שנאמר (ירמיה טז, ה) "כה אמר ה' אל תבוא בית מרזח ואל תלך לספוד, ואל תנוד להם, כי אספתי את שלומי מאת העם הזה נאום ה' את החסד ואת הרחמים". חסד – זו גמילות חסדים. רחמים – זו צדקה. ע"כ.

ופי יגיד תהלתך

וכיון שעומד להתפלל וחפץ שתתקבל תפלתו, לכן צריך שיתן צדקה לפני התפלה על מנת לברוא את אותם המלאכים מליצי היושר שיליצו בעדו ואז יזכה שתתקבל תפלתו. ומצינו בתלמוד (שם) שרבי אלעזר היה נוהג לתת צדקה לעני לפני התפלה, אמר כתיב (תהלים יז, טו) "אני בצדק אחזה פניך".

וכתב בספר סגולות ישראל (מערכת אות ד) סגולה, על ידי נתינת פרוטה לצדקה קודם התפלה, פודה את עצמו מכל מקטרג, כי מקטרג עולה במספר קטן 'צדקה', ונאמר (תהלים יז טו) "אני בצדק אחזה פניך". כלומר שיתן הצדקה קודם התפילה.

וכתב מרן בשלחן ערוך (יו"ד רמט, יד) טוב ליתן פרוטה לעני קודם כל תפילה, שנאמר (תהלים יז, טו) אני בצדק אחזה פניך. וכתב הרב יוסף חיים (בא"ח שנה א ויקהל סעי' ו) אף על גב שבתפילת המנחה אין נתינת הצדקה מוכרחת כמו בשחרית, עם כל זה היה רבנו האר"י ז"ל נוהג לתת צדקה גם במנחה קודם שיתפלל. עכ"ל.

לכל אחד יש תפקיד בתפילתו

פעם בא אחד לח"ח ושאל מה הטעם לכל הנוסחאות והמנהגים השונים בתפילה, ויש שמתפללים בנחת ויש בהתלהבות ויש בנגינה. למה לא יתפללו כל בית ישראל בצורה אחידה?

השיב לו החפץ חיים :

שאלה זו צריכה להשאל לקיסר הרוסי, שיש לו כמה חילות, חיל רגלים, חיל פרשים חיל הים וכו'. כל בר דעת מבין שיש צורך בכולם, ויש תפקיד מיוחד לכל חיל ואי אפשר בלי כל החילות.

במלחמה עם היצר הרע המסית אותנו כל הזמן אנו מבקשים תחבולות שונות להלחם בו ולכן צריך את כל הסוגים של החיילים.